

פרשת כי תשא

פרק ל

(כג) כי אין <מנהג>¹ בכל ארץ ישמעאל להוסיף בכל דבר שישקל. ר"ל שאם היה המנהג להוסיף, אולי יוסיפו על <המשקל>² השלם ולא על המחצית. ולכן צוה לקחת המחצית מהמשקלים³ השלמים, כדי שיהיה בהם מחצית התוספת.

פרק לא

(ב) ועל דרך הפשט, אין כלב בן יפונה כלב בן חצרון. רבותינו למדו מבצלאל כי בר תמניא⁴ <אוליד>⁵. כי בצלאל היה בן אורי, ואורי בן חור, וחור בן כלב. וכלב היה בן מ' <שנה>⁶ כשהלך לרגל את הארץ, שהיה בשנה השנית לצאתם⁷ <מארץ מצרים>⁸. ובצלאל היה אומן מלאכת המשכן. נמצא שתוך מ' שנה נולדו ד' דורות, ובא בצלאל לגדר האנשים. וכל זה אם כלב היה בן יפונה. אבל הוא היה בן חצרון.⁹

(יב) <כל 'לאמר' דבק>¹⁰ עם 'וידבר', <לאמר>¹¹ לו. דקדק,¹² כי במקום אשר נקשר <'לאמר' עם 'וידבר', תקשר 'לאמר'>¹³ לבאר הענין הנאמר בדבור ההוא. אבל עם 'ויאמר' לא תאות מלת 'לאמר'

¹ כך בכ"י גד; בכ"י אב ליתא.

² כך בכ"י ד; בכ"י אב: השקלים; בכ"י ג: השקל.

³ בכ"י בגד: מהשקלים.

⁴ כ"י ב מוסיף: שנין.

⁵ כך בכ"י בגד; בכ"י א: הוליד. ראה סנהדרין סט ע"ב.

⁶ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

⁷ בכ"י ג: לצאת בני ישראל.

⁸ כך בכ"י בגד; בכ"י א: ממצרים.

⁹ השווה אות נפש, בר' לח, א-ב; ראה א"ע, פירוש שמ' לא, ב; ראה גם הפירוש הקצר לשמ' כד, יד.

¹⁰ כך בכ"י ג; בכ"י א: ר"ל; בכ"י ב ליתא; בכ"י ד: כל ויאמר.

¹¹ כך בכ"י גד: בכ"י אב ליתא.

¹² כ"י בד מוסיפים: זה.

¹³ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

שתהיה כוונתה: לאמר לו, אבל לאמר לאחרים. ועל כן אמר,¹⁴ שזה
'לאמר' שהוא אחר 'ויאמר', ר"ל <לאמר>¹⁵ לישראל.
(יד) **אולי זה יומת, כמו: וגם בעליו יומת** (שמ' כא, כט). ר"ל מיתה
בידי שמים, כמו שפירשנו שם בשם הקדמונים.
(טו) **ובאה מלת 'יעשה' עם 'מלאכה'**. ר"ל שמלת 'מלאכה'¹⁶ נקבה,
והיה ראוי לומר:¹⁷ תעשה.

פרק לב

(א) **ודברי השם נצבים הם בשמים כנגד השפלים**. ר"ל שצבא
השמים קיימים באיש והשפלים נפסדים באיש. ולכן נאמר: דברך נצב
בשמים (תה' קיט, פט), בעבור היותם נצחיים באיש, ואף אם הם
מתנועעים. **ואין כל נביא שליח**. אמר זה כי בלעם היה נביא, כמו
שאמר החכם, כי נביאתו <היתה>¹⁸ בעבור ישראל,¹⁹ והוא היה ארמי
עובד ע"ז, אבל לא שליח השם בדבר אחר. **ומלת 'אלהים' כבוד חונה**
בצורת גויה. ר"ל 'אלהים' – מנהיג. וזהו²⁰ שבקשו ישראל מאהרן, כי
ידעוהו בקי בעשיית הצורות המקבלות כחות רוחניות המגידות
העתידות. וזהו אמרם: קום עשה לנו אלהים (שמ' לב, א). וזהו אמרו
כבוד חונה בצורת גויה, ר"ל הכבוד הרוחני היורד מן העליונים²¹
וחונה <בצורות הגופניות>²² העשויות בשעות ידועות לפי המבט. **ואם**
תשים לבך אל המסע הראשון וכו'. ר"ל: ואתה תהיה לו לאלהים (שם
ד, טז), שר"ל אדון ומנהיג. וי"א <ששב>²³ אל:²⁴ ולא נחם אלהים (שם

¹⁴ כ"י ג מוסיף: רק 'לאמר' עם 'ויאמר' לישראל, כלומר.

¹⁵ כך בכ"י בגד; בכ"י א: אמור.

¹⁶ כ"י ג מוסיף: בלשון.

¹⁷ בכ"י ב: להיות.

¹⁸ כך בכ"י בד; בכ"י אג ליתא.

¹⁹ ראה א"ע, פירוש במ' כב, כח.

²⁰ בכ"י ב: זה מה.

²¹ בכ"י ב: מהעליון.

²² כך בכ"י בד; בכ"י א: בצורת הגופות; בכ"י ג: בצורות הגופיות.

²³ כך בכ"י ב; בכ"י אגד ליתא.

²⁴ בכ"י ג ליתא.

יג, יז), ויפרשו אותו על משה.²⁵ והנה שמוהו בחצי השמים. ר"ל ששמו מזל דלי בחצי השמים. אם כן, המעלה הצומחת היא הראשונה לשור,²⁶ ועל כן יצאת²⁷ צורת עגל. וזהו אמרו: ויצא העגל הזה (שם לב, כד).

(טו) ואנה ימצאו <אבנים>²⁸ יקרות מאד, ארכם ורחבם <אמה>²⁹, וחצי אמה קומתם. דעת החכם, כי הלוחות היו ממלאות הארון, כמו שבארנו בפרשה תרומה.³⁰ איך היו כתובים עשרת הדברים בשני לוחות ולא יהפכו. ר"ל אם היו הלוחות <ספירות>³¹ כדעת רבותינו, היה נראה המכתב משני העברים, ולא יהפכו הלוחות לקרותם. כן³² דעת החכם שקצת עשרת הדברים כתובים בעבר אחד מהלוחות וקצתם בעבר השני. ועל כן הביא זה הפסוק: **מזה ומזה הם כתובים, <אחר שאמר>**³³ **משני עבריהם**. אמנם דעתנו, כי כל עשרת הדברים היו כתובים בעבר הלוחות האחד, וכן נשנו בעבר השני. וזהו אמרו: **מזה ומזה הם כתובים, <אחר שאמר>**³⁴ **משני עבריהם**. והיה כן בעבור שכשהורידם משה³⁵ הציבם באמצע המחנה תלויות³⁶ במקום

²⁵ כ"י ג מוסיף: ויתכן לפרשו על הענן, כמו שכתוב בפרשה בשלח: וי הולך לפניהם יומם בעמוד ענן (שמ' יג, כא), שר"ל הכבוד שהיה שוכן בענן, והוא כח השם ושלוחו, כפי שפירש שם הא"ע, ואחריו היו הולכים ישראל במסע הראשון עד שעברו ים סוף על דעת הא"ע. וכן בקשו עתה שיעשה להם אהרן צורת גויה באופן שישכון גויה כבוד להורות להם את הדרך ילכו בה.

²⁶ בכ"י ג מוסיף: המעלה הראשונה היא שור כשמזל דלי בחצי השמים. הנה חציו לצד מזרח וחציו לצד מערב. (?) היו פניו לצד מזרח למזל דגים. וחצי מזל שאז היה מזל הצומח.

²⁷ בכ"י ג: יצאה.

²⁸ כך בכ"י בגד; בכ"י א: אבן.

²⁹ כך בכ"י ג; בכ"י א: אמתים; בכ"י ב: ארכה אמה ורחבה אמה; בכ"י ד: אך כל אחת אמה ורחבה אמה.

³⁰ ראה אות נפש, פירוש שמ' כה, י.

³¹ כך בכ"י ב; בכ"י א: ספירות; בכ"י ד: ספרות. בכ"י ג הפירוש חסר.

³² בכ"י ד: כי.

³³ כך בכ"י ג; בכ"י א: ופסוק; בכ"י בד ליתא.

³⁴ כך בכ"י ג; בכ"י אבד ליתא.

³⁵ בכ"י בג: משם.

³⁶ בכ"י ד: גלויות.

גבוה כדי שיראום כל ישראל, והיו יכולים לקרות <אותם>³⁷ העם הנצב מצד אחד, וכן הנצב מהצד האחר.

<יז> **ברעה. מענין: תרועה, כי כמו: אשא דעי** (איוב לו, ג) **שהוא מן: ידע, ככה יאמר רעה, מן: ירע,** ר"ל מגזרת: ונפשו ירעה לו (יש' טו, ד). **וכמוהו: למה תריעי רעי** (מיכה ד, ט). ר"ל שמלת 'רע' היה כמוהו משרשו, ומענין: תרועה.³⁸

(כב) **וכבר פרשתי מלת: כי ברע הוא.** שפירש שהאספסוף³⁹ הם שהיה להם מחשבה רעה.⁴⁰

(כז) **והוצרכו לפרש: אביו <ואמו>**,⁴¹ **אבי האם.** כי הלויים לא עבדו העגל, והם נאספו אל משה באמרו: מי ליי אלי (שמ' לב, כו). אבל אבות אמותם שהיו יכולים להיות ישראלים לפי זה הפירוש, היו מהעובדים, ואותם הרגו. **ואין צורך, כאשר אפרש במקומו.** שפירש שם שעל כלל השבט נאמר שהיו נבדלים לעבוד השם מקטנותם.⁴²

פרק לג

(כא) **שהראה לו קשר של תפילין.** נראה שכוונתו, שמשה ע"ה השיג סדר <כל>⁴³ המציאות,⁴⁴ והקשרו זה בזה, והשפעתו⁴⁵ מהשם ית' מדרגה אחר מדרגה, הכל בידיעה אמתית בלא התערב עמה שום ספק, שכנהו ב'קשר של תפילין', ור"ל שקשר⁴⁶ המציאות זה עם זה. והיות הנמסר לעבודת השם למעלה מן המזל, דבק בשם ית', מפלטהו מהרעות המזומנות לבא עליו כפי כח המערכת. ועל כן נחברה⁴⁷

³⁷ כך בכ"י בד; בכ"י אג: אותו.

³⁸ כך בכ"י ג; בכ"י אבד ליתא.

³⁹ כ"י ד מוסיף: אשר בקרבו.

⁴⁰ ראה א"ע, פירוש שמ' לא, יח. בכ"י ב: שהיה במחשבתם רעה. בכ"י ד: שהיה מחשבתם רעה.

⁴¹ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

⁴² ראה א"ע, פירוש דב' לג, ט.

⁴³ כך בכ"י בד; בכ"י אג ליתא.

⁴⁴ כ"י ג מוסיף: מהד' היסודות.

⁴⁵ כ"י ב מוסיף: זה מזה.

⁴⁶ כ"י א מוסיף: והתפל; כ"י ב מוסיף: התפילין הוא.

⁴⁷ בכ"י ב: נבחרה; בכ"י ד: נסדרה.

פרש': והיה אם שמוע (דב' יא, יג-כא) ראשונה בתפילין,⁴⁸ ושניה לה פרש': שמע (שם ו, ד-ט). הכונה, אם תשמע בקול השם ית' ותעבדהו בכל לבבך, תהיה דבק בו ויצליחך בכל מעשיך⁴⁹ ויצילך מכל רע. וזהו כונת: שמע ישראל יי אלהנו יי אחד (שם, ד), ר"ל שישמע השם תפילת ישראל לפי סדור מתקני הברכות. ואם לפי כוונת התורה, יש לו כוונה אחרת, ר"ל שישמע ויבין⁵⁰ ישראל שהשם ית' שופטינו ומנהיגנו ושהוא אחד. והפרשה הג' היא: והיה כי יביאך (שמ' יג, יא-טז), לרמוז על טהרת אויר⁵¹ ארץ ישראל ואל זכותו, ושהיושבים בה מוכנים להגיע אל השלמות ואל מעלה גדולה ולהדבק בשם ית'. והפרשה הד' היא: קדש לי כל בכור (שם, ב-י), שהוא⁵² לזכור יציאת מצרים אשר היתה לכוונת היותנו לעם לשם ית' וסגולה לו מכל העמים, וגם כן לרמוז אל הגלגל העשירי אשר הוא קדש לפי כונת א"ע שאמר במקום אחר: 'ואם תחל מלמטה, העשירי יהיה קדש; ואם תחל מלמעלה, הראשון יהיה קדש. וזהו רמז הבכור והמעשר'.⁵³ >וכאשר תחבר מספר האותיות יעלו ע"ב. כבר פירשתי בפרשה בשלח איך יעלה מספר האותיות בב' פנים.⁵⁴ >וכאשר תחבר מרובע הראשון אל מרובע האמצעי באמת יהיה כמספר השם. ר"ל מרובע הראשון, מרובע אל"ף, שהוא אל"ף עצמו.⁵⁵ אל מרובע האמצעי, שהוא >מרובע⁵⁶ ה"א, שהוא כ"ה, ויהיה⁵⁷ כ"ו. וכן עולה מספר >יהוה'ה'<.⁵⁸ גם בחברך אותיות שיבטא האדם בהם בחצי השם. הם יו"ד ה"א,⁵⁹ שעולה כ"ו

⁴⁸ כ"י ג מוסיף: של ראש בבית שהוא על ימין המניח.

⁴⁹ בכ"י ד: ותצליח בכל מעשה ידך.

⁵⁰ בכ"י ב: ויברך.

⁵¹ בכ"י בד ליתא.

⁵² כ"י בד מוסיפים: כדי.

⁵³ ראה א"ע, פירוש דב' יד, כב: 'ודע אם תחל ממעל הנה האחד ראש, ואם ממטה הנה העשירי. וזה סוד הבכור והמעשר'.

⁵⁴ כך בכ"י ב; בכ"י אגד ליתא. ראה את נפש, פירוש שמ' יד, יט.

⁵⁵ כ"י ג מוסיף: כשתחברהו.

⁵⁶ כך בכ"י בד; בכ"י אג ליתא.

⁵⁷ כ"י ג מוסיף: הכל.

⁵⁸ כך בכ"י בגד; בכ"י א: השם.

⁵⁹ כ"י ג מוסיף: במלואו יהיה כמספר השם ר"ל.

גם כן. ובחברך **מרובע הזוגות שהם במעלה הראשונה**. הם מרובע ב', שהוא ד', ומרובע ד', שהוא י"ו, הרי שניהם כ'. ומרובע ו' – ל"ו, הרי שלשתם נ"ו. ומרובע ח' – ס"ד, הרי כלן ק"כ. ויהיו **מספרים המחוברים מחצי השם**. חצי השם הוא י"ה שעולה ט"ו. וכל המספרים שהם עד ט"ו אם תחברם, הרי ק"כ. וכאשר **תכפול חצי השם הראשון על החצי**. חצי השם הראשון הוא י"ה, והחצי האחר הוא ו"ה. ואם תכפול ט"ו על י"א, יעלה קס"ה. וכן יעלו מרובעי נפרדי המעלה הראשונה, שהם א', ג', ה', ז', ט'. ודוק ותשכח. ובחסרך **מרובע האות הראשון ממרובע השנים**. ר"ל מרובע יו"ד, שהוא האות הראשון,⁶⁰ <שהוא ק'>⁶¹ ממרובע י"ה, שמרובע שניהם מחוברים, שהוא ט"ו, הרי רכ"ה. אז ישאר **בחשבון מעוקב האות השני**. שהוא <מעוקב>⁶² ה', שמרובעו כ"ה. וה' פעמים כ"ה הם קכ"ה. וזה⁶³ יקרא 'מעוקב'. ובחסרך מ-רכ"ה מאה, ישאר קכ"ה. ואם **תחסר ממרובע השנים**. שהוא מרובע י"ה, שעולה⁶⁴ רכ"ה.⁶⁵ **ממרובע השלשה**. ר"ל⁶⁶ יה"ו, שהוא מרובע כ"א, שעולה תמ"א, חסר רכ"ה <מ-תמ"ה>⁶⁷, ישארו רי"ו, שהוא מעוקב ו'. וזהו אמרו **אז ישאר <בחשבון>**⁶⁸ **מעוקב האות השלישי**. והגוף העליון אל הימין. ר"ל שגלגל העליון המתנועע תנועה יומית תנועתו מן המזרח, שהוא ימין העולם, כי הראש הוא בדרום. ונחשוב כי איש שוכב פרקדן ראשו בדרום – מניע⁶⁹ בימינו הגלגל. אם כן, ימין הגלגל הוא בצד מזרח, כמו שהתבאר בספר השמים

⁶⁰ בכ"י בגד' שהוא האות הראשון' ליתא.

⁶¹ כך בכ"י גד; בכ"י אב ליתא.

⁶² כך בכ"י בג; בכ"י אד ליתא.

⁶³ כ"י ג מוסיף: החשבון.

⁶⁴ כ"י ג מוסיף: ט"ו ומרובעו.

⁶⁵ בכ"י ב ואם תחסר [...] רכ"ה' ליתא.

⁶⁶ כ"י ד מוסיף: ממרובע.

⁶⁷ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

⁶⁸ כך בכ"י בגד; בכ"י א ליתא.

⁶⁹ בכ"י ב: מונע.

והעולם.⁷⁰ **על כן סוד התפלות והתהלות.** ר"ל האחדות הנזכר בכלן. **ועוד: אשר בך אתפאר** (יש' מט, ג). ר"ל שהשם ית' מפואר בפי ישראל⁷¹ שהם מאמיני <האחדות>.⁷² **יודע הפרטים וחלקיהם בדרך כל.** בארנוהו בפרשה וירא, בפסוק: ואם לא אדעה (בר' יח, כא). **על כן צורת הכרובים.** שהם כדמות נערים, כמו שבאר בפרש' תרומה.⁷³ **כל היודע שעורו של יוצר בראשית.** ר"ל שיודע מה ששיער ושם⁷⁴ לפעל השם ית' במעשה בראשית ואיך ישפעו המינים זה מזה. **מובטח הוא שהוא בן העולם הבא.** שכבר ידע סדר כל המציאות ושב כללי. **וידוע כי המחברות.** כל זה שאמר מהמחברות הוא ממלאכת המשפט, ולא אדע לכיון דבריו. **וטעם: כל טובי, שאינו כמו הכל.** כונתו, שמשה השיג הנפרד בחייו ונדבק בו. וזהו אמרו למעלה **והנה משה שב כללי.** ואל זה רמז הכתוב באמרו: כל טובי (שמ' לג, יט), ר"ל אעביר על פניך הכללי⁷⁵ שתשיגהו ותדבק בו.⁷⁶ ואמר **שאינו כמו הכל.** ר"ל שאין אמתתו כאמתת השם ית' שהוא הכללי האמתי, אבל הוא עלה וזה עלול. ואמר **ולא בכל.** ר"ל שיהיה חלק ממנו ונשוא בו, כי השם ית' עצם פשוט בלתי נושא למקרים. ואמר **ולא עם הכל.** ר"ל שזה הנפרד המושג למשה אינו עם השם ית' קדום כקדמותו, אבל הוא מחודש ונאצל מהוד השם ית' ברצונו כאשר גזרה חכמתו. **מפאת שהוא הכל.** ר"ל שמשה השיג מאת השם ית' תאריו שהוא כולל, **וכבודו מלא כל,** המציאות, והוא סבת הכל, **ומאתו כל,** הצורות, באשר הוא עלת העלות.⁷⁷

פרק לד

⁷⁰ ראה כללי ספר השמים והעולם לאבן רשד, בתרגומו של ר' משה אבן תבון, מאמר ב, מהדורת ש' חורש, עמ' 39.

⁷¹ בכ"י ד: אותם.

⁷² כך בכ"י בגד; בכ"י א: הייחוד.

⁷³ ראה א"ע, פירוש שמ' כה, יח.

⁷⁴ בכ"י ב: ושבי; בכ"י ג ליתא; בכ"י ד: ושל.

⁷⁵ כ"י ד מוסיף: שהוא כל טובי.

⁷⁶ כלומר, ידבק עם השכל הפועל.

⁷⁷ בכ"י ב: הכל.

(ז-ו) **ואל תתמה כי השם הוא הקורא**. ר"ל כי הוא ית' קורא תאריו. כי הוא לבדו יודע ודעת וידוע. ר"ל משכיל ושכל ומושכל, כי הוא בפעל תמיד.⁷⁸ אם כן, בעבור שהוא ית' ותאריו אחד מכל צד, והוא משיגם לבדו ויודע אותם על אמתתם, יתכן שיהיה הוא ית' הקורא והמלמד אותם⁷⁹ למשה. ודבר זה אין נמצא בלתו יכול להשיג איך הוא על אמתתו, באשר אין נמצא בלתו⁸⁰ יכול להשיג ישותו ועצמותו. וזה אמרו והוא דבר עמוק מאד. **כי השם הנכבד במספר, <אם כן>**⁸¹ **איננו מורה מדה**. ר"ל השם הנכבד הוא שם העצם. ואם כן שהוא במספר הי"ג מדות – אינו מדה, כי שם העצם אינו מדה, כי חסר מהי"ג⁸² אחת. והכתוב דבר על הרוב, כמו שיאמר א"ע אחר זה. ואמרו, אם כן, אינו סותר דברי הגאון מכל וכל, יורה זה דבריו הבאים אחר זה. **ולא הזכיר שם תאר, כי השם רוצה להשמיד ישראל**. כוונתו, כי שם התאר אשר הוא אומר,⁸³ שהוא שם יי השני, הנשא על הראשון שהוא שם העצם, הוא בעבור שהוא ממציא, ובעבור זה נקרא שם התאר. ואותו שהוא נקרא שם העצם, הוא שהוא נמצא. ועל כן <אמר>⁸⁴, במרגלים לא הזכיר שם התאר, ר"ל ממציא, כמו שבארנו, בעבור שהשם רצה להשמיד ישראל. אם כן, איך יתכן שיזכיר שם התאר.

(כא) **ולא הזכיר בזאת הפרשה שנת השמיטה**. ר"ל כמו שאנו חייבין לשבות <ביום>⁸⁵ בשביעי לתנועת הגלגל העליון, כן אנו חייבין לשבות <בשנת השמטה, שהוא היום השביעי>⁸⁶ לתנועת הקפת השמש גלגלה. אם כן, הוא בכלל: ששת ימים תעבוד.

⁷⁸ ראה מו"נ א, סח.

⁷⁹ כ"י ב מוסיף: על אמתתם.

⁸⁰ בכ"י ד: זולתו.

⁸¹ כך בכ"י בג; בכ"י א ליתא.

⁸² בכ"י ב: מדה.

⁸³ בכ"י ב: אותו.

⁸⁴ כך בכ"י בד; בכ"י א ליתא.

⁸⁵ כך בכ"י גד; בכ"י אב ליתא.

⁸⁶ כך בכ"י גד; בכ"י א: בשביעי; בכ"י ב: בשנת השמטה שהוא.

(כב) **כנגד מראה הנקודה בגלגל המזלות**. ר"ל חלוף ההבטה. **והשני בעבור תנועת גלגל קטן**. נראה שהוא מניח⁸⁷ גלגל הקפה לשמש, כמו בשאר כוכבי לכת, כדי שיהיו כלם שוים בתאר גלגליהם, וזהו אמרו **בראש כלם**.

(כח) **כי כן כתוב: וכתבתי**. ר"ל בפרשה הקודמת, היא פרשת פסל לך, כתוב: וכתבתי על הלוחות (שמ' לד, א). אם כן, השם בכבודו כתבם.⁸⁸

⁸⁷ בכ"י בד: מניע.

⁸⁸ בכ"י בד הפירוש חסר.